

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2954>

УДК 327.88 ((470+571):477):654.16 “2014/...”

ВІД ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ ДО РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ: 65 РОКІВ УКРАЇНСЬКІЙ РЕДАКЦІЇ РАДІО «СВОБОДА»

Іван Ципердюк

*ПВНЗ «Університет Короля Данила»,
вул. Є. Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: zdjuk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0940-5066>*

У статті розглянуто діяльність української редакції радіо «Свобода» з часу створення на початку холодної війни і до роботи в умовах російської військової агресії проти України. Показано, що українська редакція впродовж своєї історії послідовно протистоїть радянсько-російській пропаганді. З'ясовано, що, незважаючи на технологічні зміни, які перетворили традиційного мовника в сучасну конвергентну редакцію, незмінним залишається головне її завдання – доносити об'єктивну інформацію до української аудиторії.

Ключові слова: Українська редакція радіо «Свобода», холодна війна, шістдесятники, дисиденти, російська інформаційна агресія.

Постановка проблеми. Російська агресія щодо України загострила потребу консолідованого протистояння вітчизняних масмедіа ворожій пропаганді. Військова операція з анексії Криму 2014 р. засвідчила, що «російські окупанти використовували засоби масової інформації як зброю, вони спотворювали інформацію і примушували аудиторію повірити у свою брехню»¹. Одним із перших ЗМІ, що почали систематично протидіяти інформаційній війні з боку російських медіа, стала українська редакція радіо «Свобода».

Актуальність наукової розвідки полягає у висвітленні особливостей роботи української редакції радіо «Свобода», що вміло опонувала радянським пропагандистам на усіх етапах холодної війни, а згодом ефективно застосувала набутий досвід в умовах протидії сучасній російській інформаційній агресії.

Метою статті є ознайомлення зі специфікою діяльності української редакції радіо «Свобода» упродовж її 65-літньої історії. Це дасть можливість глибше зрозуміти та проаналізувати значення української редакції радіо «Свобода» в умовах багатолітнього протистояння радянсько-російській пропаганді. Завдання дослідження – показати всі періоди роботи української редакції радіо «Свобода».

Теоретичне підґрунтя. Проблем, пов'язаних з історією української редакції радіо «Свобода», торкалися у своїх дослідженнях і статтях науковці та журналісти: І. Гель²,

© Ципердюк І., 2020

¹ Луканов, Ю. (2018), *Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму...* с. 76.

² Гель, І. (2013), *Виклик системі: український визвольний рух другої половини ХХ століття...*

Г. Касьянов³, Ю. Луканов⁴, І. Машченко⁵, О. Обертас⁶, Р. Тарасов⁷ та багато ін. Окрему книгу, присвячену роботі одного з найстаріших медіа, що працюють в Україні, українській редакції радіо «Свобода», опублікувала О. Ремовська⁸. Водночас назріла потреба узагальнити проведені наукові розвідки та проаналізувати всі етапи роботи української редакції радіо «Свобода», головним завданням якої було розвінчування спочатку фальшивої радянської пропаганди, а надалі численних фейків та дезінформації, які поширюють сучасні російські ЗМІ.

Методологічна основа дослідження. Для проведення дослідження було використано описовий метод, а також методи моніторингу та контент-аналізу наукової та спеціалізованої літератури, тематичних публікацій на професійних вебсайтах. Це дало можливість зрозуміти, якою вагомою за значенням була робота української редакції радіо «Свобода» в період холодної війни та в процесі становлення і захисту незалежності української держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж Другої світової війни українцям, незважаючи на численні жертви, уже вкотре не вдалося здобути незалежну державу. Створена Радянським Союзом ще в 20-ті роки ХХ ст. маріонеткова УРСР, якій за підсумками Ялтинської конференції було надано окремий голос в ООН, мала перекреслити будь-які прагнення українського народу до реальної суверенності країни. Катастрофічні людські та геополітичні втрати України під час Другої світової війни зумовили чергову масову еміграцію до країн Заходу.

Уже 1946 р., після знакової промови прем'єр-міністра Великобританії Вінстона Черчіля у Фултоні, який закликав зміцнювати зв'язки зі США, для того щоб дати гідну відсіч світовій експансії СРСР, колишні союзники у війні проти нацистської Німеччини стали ворогами. У цій промові В. Черчіль ужив визначення «залізна завіса», яким охарактеризував ситуацію, що склалася в Європі внаслідок проникнення комуністичної ідеології та створення Радянським Союзом низки тоталітарних держав-сателітів.

Упродовж цього, першого, періоду холодної війни (1946–1953) країни Заходу створюють Північноатлантичний альянс, а СРСР та його сателіти – Організацію Варшавського договору, визначаючи тим самим основних учасників глобального світового протистояння.

Вагомим чинником умовного другого етапу холодної війни (1953–1962), до якого належать хрущовська «відлига» та Карибська криза, придушення антикомуністичних повстань в Угорщині та Польщі, стає протистояння в радіоєфірі, яке в СРСР назвали боротьбою з «ворожими радіоголосами».

Національно свідомі представники української еміграції, незважаючи на подекуди різні політичні погляди, на цій стадії холодної війни усвідомили, що виникла чергова

³ Касьянов, Г. (2019), *Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років ...*

⁴ Луканов, Ю. (2018), *Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму...*

⁵ Машченко, І. (2001), *Міфи і реалії телерадіоєфіру ...*

⁶ Обертас, О. (2010), *Український самвидав...*

⁷ Тарасов, Р. (2019), «Українська редакція радіо Свобода»...

⁸ Ремовська, О. (2014), *Говорить Радіо Свобода. Історія української редакції...*

сприятлива нагода долучитися до боротьби з радянським режимом. Одним із результативних кроків у цьому напрямку стало створення української редакції радіо «Свобода»: «На той час Україна, звісно, була частиною Радянського Союзу – і в ній не вистачало належного доступу до інформації. Ось просто незалежної, чесної, відкритої інформації про те, що відбувається в світі. Все було через «лінзу» радянської пропаганди. Так, як сьогодні Росія намагається формувати інформаційне середовище завдяки своїм фейковим новинам. Ось що тоді відбувалося, тому Радіо Свобода, Голос Америки та інші були створені, щоб заповнити цю прогалину»⁹.

Через рік після створення радіо «Визволення» (таку початкову назву мало радіо «Свобода»), 16 серпня 1954 р., в ефірі прозвучала перша програма української редакції радіо «Визволення» / радіо «Свобода». Промовистим було звернення української редакції до слухачів першої програми: «Брати і сестри українці, сьогодні ми вперше звертаємося до вас на радіо «Визволення»! Ми живемо закордоном, але наші серця і думки завжди з вами. Жодна «залізна завіса» не розділить нас і не стане цьому на перешкоді. Сьогодні для нас радісний день, бо наше тримке слово вітання і надії досягне вас на радіохвилях. Понад мільйон українців живе закордоном. Ми вже довго розповідаємо людям у вільному світі правду про життя у нашій країні, а початок українських передач на радіо «Визволення» ставить перед нами нове завдання: ми говоритимемо до вас і для вас, співвітчизники, бо в нашій Батьківщині ви не маєте ні свободи, ні демократичної преси, ні вільного радіо»¹⁰.

Прикметно, що радіо в середині ХХ ст. є основним медіа, яке не має перешкод у вигляді кордонів і технічно спроможне досягнути слухачів у різних частинах світу. Такі можливості радіо дають змогу цілодобово транслювати програми української редакції радіо «Свобода» на територію СРСР, а передовсім Радянської України.

Події в СРСР та Радянській Україні, міжнародні новини, політика, економіка, історія та культура – усі ці теми намагалися висвітлити у своїх програмах журналісти української редакції. У ті роки матеріальним підсумком роботи української редакції радіо «Свобода» стала публікація кількох збірників вибраних матеріалів, які прозвучали в ефірі в різний час (з ними можна ознайомитися на сайті: <http://diasporiana.org.ua/>).

Цікавим у цьому проміжку діяльності української редакції радіо «Свобода» є зв'язок радіостанції із ЦРУ. До цього факту всіма силами намагалися привернути увагу радянські ідеологи, ЗМІ та спецслужби, постійно наголошуючи, що радіо «Свобода» є лише підрозділом американської розвідки, повністю нею фінансується, контролюється і виконує визначені нею завдання: «Використовуючи відкриті радянські джерела, насамперед пресу, співробітники «Свободи» складають для ЦРУ аналітичні огляди та прогнози стану й розвитку Радянських Збройних Сил, оборонної промисловості, економічного потенціалу в цілому, різних соціологічних та внутріполітичних тенденцій, притаманних радянському суспільству»¹¹.

⁹ «Американське мовлення в Україні є критично важливим»...

¹⁰ Ремовська, О. (2014), *Говорить Радіо Свобода. Історія української редакції*... с. 110.

¹¹ Яковлев, М. М. (1983), *ЦРУ проти СРСР*... с. 134.

Радіостанція дійсно постійно працювала з відкритими радянськими джерелами, і це було зумовлено передовсім тим, що збудована СРСР «залізна завіса» між країнами Заходу та соцтабором не давала жодної можливості журналістам отримати інформацію на місцях, із першоджерел, від свідків та очевидців подій. Іванна Ребет, яка очолювала бібліотеку радіо «Свобода» в період холодної війни, згадує, що понад тридцять співробітників її відділу щоденно переглядали та аналізували близько восьмисот радянських газет: «На сторінках радянських газет спеціалісти аналітичного відділу Радіо Свобода вишукували неспівпадіння з енциклопедичними даними та офіційною пропагандою Москви. Особливо цінною в цьому контексті була регіональна преса СРСР, на сторінках якої з'являлися статті про локальні проблеми»¹². До фондів бібліотеки також входило 150 тис. книг, з них 5 тис. українською мовою. Лише ретельний аналіз офіційних джерел давав можливість зробити висновки про реальний стан справ у Радянському Союзі.

Співпраця радіостанції «Свобода» із ЦРУ справді була. Розвідслужба надавала часткове фінансування радіостанції, отримуючи, своєю чергою, кошти за статтею щорічних тасмних асигнувань конгресу США. Формально зв'язки ЦРУ та радіостанції продовжувались до 1973 р. Надалі радіо «Свобода» отримувало фінансування від конгресу США через Раду з міжнародного мовлення.

На ці роки припадає також початок створення Радянським Союзом та країнами Варшавського договору системи радіоперешкод, яка мала на меті «глушити» програми закордонних радіостанцій. Основним об'єктом радіовійни стала радіостанція «Вільна Європа / Свобода». Нехтуючи резолюціями ООН, які засуджували «глушіння», лише в СРСР наприкінці 60-х років ХХ ст. діяло 1700 станцій, які вели боротьбу з «ворожою радіопропагандою». У наступні роки система радіоперешкод в СРСР та країнах-сателітах лише зростала.

Згідно з інформацією, яку надавало ЦРУ, у 60-ті роки витрати Радянського Союзу на створення радіоперешкод ефірам західних радіостанцій сягали близько 150 млн доларів. Водночас загальний бюджет радіостанції «Вільна Європа / Свобода» в цей період становив 35 млн доларів: «У кожній союзній республіці, в обласних центрах та інших великих містах цілодобово чергували зв'язківці, створюючи перешкоди зарубіжному мовленню. Робота на так званих контрольно-коригуючих пунктах велася в чотири зміни. На високопрофесійній приймальній апаратурі оператор у Києві чи в іншому українському місті знаходив, наприклад, україномовну передачу станції «Радіо «Свобода», по системі прямого зв'язку давав команду вмикати радіопередавач-«глушилку» на конкретній частоті. В ефірі з'являлися шуми-перешкоди»¹³.

На 1962–1979 рр. припадає своєрідний апогей холодної війни. Свого піку сягає «гонка озброєнь», країни Варшавського договору на чолі з СРСР придушують Оксамитову революцію 1968 р. в Чехословаччині. У Радянському Союзі внаслідок хрущовської «відлиги» з'являються шістдесятники. Для української редакції радіо «Свобода» це стає новим етапом у роботі, оскільки доступ до інформації з України унеможлиблю-

¹² Тарасов, Р. (2019), «Українська редакція Радіо Свобода»...

¹³ Машенко, І. (2001), *Міфи і реалії телерадіоефіру...* с. 122–123.

вала не лише «залізна завіса», але й відсутність реального опору тоталітарній державі: «Поява інакомислення – феноменальне явище для моноідеологізованого радянського суспільного ладу, ознака ослаблення тоталітарної системи. Серйозної небезпеки для панівного режиму воно не створювало, однак останній поступово нарощував тиск на інакодумців, оскільки вони намагалися ревізувати основи основ тоталітарної системи – її ідеологічні підвалини, які у фасадній ієрархії цінностей посідали перше місце»¹⁴. Діяльність дисидентів-«шістдесятників» надала нового поштовху роботі української редакції радіо «Свобода».

Початком руху українських «шістдесятників» прийнято вважати виникнення 1960 р. в Києві Клубу творчої молоді. Саме довкола нього почала гуртуватися літературно-мистецька молодь, медики, учителі, технічна інтелігенція. Значна частина з них уже через кілька років перейде в жорстку опозицію до радянської влади і буде ув'язнена в тюрмах та таборах.

Українська редакція радіо «Свобода» кінця 1950-х – початку 1960-х років переживає своєрідний «застій». Тотальна ізоляція Радянської України від Заходу дається взнаки. Інформацію для програм доводиться збирати винятково з радянських офіційних джерел та преси. Це було постійне вишукування крихт правди «між рядками». У підсумку ці обставини впливали на гостроту й актуальність редакційних матеріалів.

У 1965 р. на Заході стає відомо про початок арештів низки представників молодого покоління української інтелігенції. З цього часу і впродовж наступних двадцяти років набуває іншого змісту робота української редакції радіо «Свобода». «Шістдесятники», твори та програмні документи яких дуже швидко підпадають під офіційну заборону, дуже швидко налагоджують самвидав. Саме в цей час українська редакція радіо «Свобода» фактично стає офіційним голосом «шістдесятників» у світі: «Велике значення в поширенні самвидаву на цілу Україну і СРСР мало радіо «Свобода», працівники якого оперативно повертали «голосом» на Батьківщину, переважно без згоди авторів, через радіопередачі вже тамвидав, за схемою «самвидав – тамвидав – самвидав». Це був найпоширеніший і найбезпечніший спосіб передачі самвидаву для слухачів»¹⁵.

На хвилях української редакції радіо «Свобода» звучать найважливіші для того часу твори «Собор у риштованні», «Іван Котляревський сміється», «Остання сльоза» Є. Сверстюка, «Репортаж із заповідника імені Берії», «Хроніка опору» В. Мороза, щоденник В. Симоненка, «Слово про Кобзаря», «В обороні стрілецьких могил» В. Чорновола, «З приводу процесу над Погружальським» колективу авторів (Є. Сверстюк, І. Світличний, М. Масютко), численні публіцистичні статті, тексти із самвидавних журналів, звернення та програмові твори, а також значні за обсягом тексти, такі як публіцистичне дослідження І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», збірник В. Чорновола «Лихо з розуму» (портрети двадцяти злочинців) та ін.

На радіо «Свобода» було сформовано окремий відділ для копіювання, зберігання та поширення творів дисидентів. Загалом колекцію самвидаву, зібрану на радіо «Свобода», вважають унікальною і найбільшою у світі.

¹⁴ Касьянов, Г. (2019), *Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років...* с. 111.

¹⁵ Обертас, О. (2010), *Український самвидав...* с. 65.

У Києві 9 листопада 1976 р. було проголошено створення Української Гельсінської групи (УГГ). Група ставила собі за мету домагатися, щоб відносини громадян і держави ґрунтувалися на принципах Декларації прав людини. Практично всім документам, які готувала УГГ, знаходилося місце в програмах української редакції радіо «Свобода». До 1977 р. всі засновники УГГ були заарештовані й отримали максимальні терміни покарання. Інформація про жорстокі репресії щодо учасників українського правозахисного руху постійно звучала в ефірі української редакції радіо «Свобода»: «Документи і матеріали Групи поширювалися по всьому світі. Їх передавали радіостанції BBC, радіо «Свобода», «Голос Америки», «Німецька хвиля» для слухачів у СРСР. Ці передачі слухали щодня мільйони людей»¹⁶.

Дослідники цього періоду в історії України визнають, що значення української редакції в тому, що міжнародне співтовариство звернуло увагу на рух українських дисидентів, надзвичайно велике. Дисиденти протистояли радянській системі, а про їхню боротьбу постійно інформувала українська редакція радіо «Свобода». Радіостанція впродовж багатьох років повідомляла, що в Україні є люди, які чинять опір тоталітаризму, незважаючи на тривалі ув'язнення та ризик для життя.

На період 1979–1987 рр. припадає чергове загострення в холодній війні. Радянський Союз уводить війська до Афганістану і продовжує боротися з дисидентами всередині країни. США очолює президент Рональд Рейган, який був послідовним і жорстким критиком та опонентом СРСР. Саме він в одній із промов назвав Радянський Союз «імперією зла».

У цей час на хвилях української редакції радіо «Свобода» починає виходити рубрика «За права людини, за права нації». У ній продовжували звучати матеріали про діяльність українських дисидентів і початок роботи перших громадсько-політичних об'єднань в Україні. Радіостанція давала зрозуміти слухачеві, що СРСР перебуває на порозі історичних змін і можливий розпад імперії вплине на майбутнє українського народу.

У Києві 1987 р. розпочинає свою діяльність Український культурологічний клуб (УКК). Головою ради УКК стає дисидент Сергій Набока – один із перших кореспондентів української редакції радіо «Свобода» в Києві.

1987–1991 рр. – період завершення холодної війни. Генеральним секретарем ЦК Компартії СРСР стає Михайл Горбачов, який оголошує «перестройку», потім виводять радянські війська з Афганістану, руйнується Берлінська стіна.

На фундаменті УГГ 1988 р. створюється Українська Гельсінська спілка, що згодом стає опозиційним об'єднанням номер №1 в УРСР, далі на її базі створено УРП. Про всі ці події також детально інформує українська редакція радіо «Свобода», намагаючись надати якнайбільше ефірного часу для висвітлення демократичних процесів в Україні.

Українська редакція радіо «Свобода» 1991 р. оприлюднює документи демократичної опозиційної «Народної Ради», сприяє проголошенню незалежності України.

¹⁶ Гель, І. (2013), *Виклик системі: український визвольний рух другої половини ХХ століття...* с. 329.

Київський корпункт редакції радіо «Свобода» було відкрито 3 червня 1992 р., його основу склали журналісти незалежного інформаційного агентства «Республіка», заснованого С. Набокою.

Дуже швидко стає зрозуміло, що Росія, яка постала на руїнах Радянського Союзу, продовжує його імперську політику. Протистояння між СРСР та Заходом, як з'ясувалося, не завершилось, а лише набуло нових форм: «Як і стара «холодна війна», нова точиться здебільшого в Європі, хоча цього разу бойовища посунулися на схід, на колись поневолені країни, які містяться між Росією і багатою частиною континенту. Росія не робить таємниці зі свого прагнення мати *droit de regard*, право нагляду, у своїй колишній імперії, хоче знати все, що відбувається, і мати силу зупинити те, що їй не подобається»¹⁷.

Фактичним наслідком такої політики Росії щодо України стали драматичні події в сучасній історії України. Українська редакція радіо «Свобода» 2004 р. детально та об'єктивно висвітлює перебіг Помаранчевої революції та згодом, 2014 р., Революції гідності. Для прикладу: у дні Євромайдану сайт редакції мав від 300 тис. до 1,5 млн відвідувань на добу.

З початком окупації Криму та війни на Сході нашої держави українська редакція розпочинає проекти «Крим.Реалії» та «Донбас.Реалії». Сайти проектів за цей час відвідали мільйони читачів. Росія не лише мілітарно, але й пропагандистськими засобами намагається впливати на свою колишню колонію: «Практика Росії <...> дуже нагадує боротьбу комуністичного СРСР з тим же радіо Свобода або Голосом Америки. Правда, з поправкою на час. Враховуючи нові реалії, вони поруч із старими методами використовують нові. Але ж ви пам'ятаєте, чим закінчив СРСР, який винищував свободу слова. Повною поразкою», – каже головний редактор проекту радіо «Свобода» «Крим.Реалії» В. Прутула¹⁸. Українська редакція радіо «Свобода» в цей період послідовно бореться з розповсюдженням російськими медіа численних фейків, чуток і дезінформації.

Президент Радіо Вільна Європа / Радіо Свобода Джеймі Флай, вітаючи українську службу радіо «Свобода» із 65-річчям, наголосив: «Радіо Свобода продовжить забезпечувати для населення України точне і збалансоване висвітлення місцевих, регіональних і національних новин і подій; слугуючи голосом вільного українського народу в анексованому Росією Криму й на охопленому війною Донбасі; та сприяти більшій підзвітності громадськості через програму розслідувань. Радіо Свобода ... надалі залишатиметься захисником правди і незалежної журналістики для народу України на довгі роки»¹⁹.

Зараз українська редакція радіо «Свобода» – це сучасна мультимедійна компанія, яка готує незалежну та конкурентоздатну інформаційну продукцію. Її програми та матеріали можна побачити на телебаченні та в інтернеті, послухати в ефірі, з ними можна ознайомитися на сайті чи в соціальних мережах. Однак, ефективно та повно використовуючи технічні можливості нашого часу, вона залишається одним із найкра-

¹⁷ Лукас, Е. (2009), *Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу...* с. 35.

¹⁸ Луканов, Ю. (2018), *Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму...* с. 96.

¹⁹ «Президент Радіо Свобода згадав про переслідуваних журналістів у 65-річчя української служби»...

щик зразків медіа, яке впродовж усієї своєї історії послідовно обстоює найвищі ідеали демократії, робить усе можливе, щоб українська громадськість мала постійний доступ до чесної, об'єктивної та незалежної інформації.

Результати і перспективи подальших досліджень. У статті розкрито специфіку мовлення української редакції радіо «Свобода» упродовж 65-літньої історії, визначено періоди її роботи: від викриття фальшивої політики радянської держави в час холодної війни до протидії сучасній інформаційній машині Кремля з поширення дезінформації, брехні та чуток. Проаналізовано значення української редакції радіо «Свобода» в умовах багатолітнього протистояння радянсько-російській пропаганді.

Перспективним вважаємо ґрунтовніше дослідження кожного історичного періоду діяльності української редакції радіо «Свобода». Вивчення багатолітнього досвіду редакції може бути корисним для української медіаспільноти, особливо в умовах російсько-української війни, яка супроводжується постійною інформаційною агресією з боку Росії. Також заслуговують на аналіз не лише матеріали та програми, але й специфіка та методи роботи, які були характерні для кожного з етапів функціонування редакції.

Висновки. Робота української редакції радіо «Свобода» – приклад діяльності ЗМІ, який було створено в умовах глобального протистояння двох систем: радянського тоталітаризму та демократичного Заходу. Проаналізувавши історію української редакції радіо «Свобода» в цьому контексті, синхронізувавши її з головними подіями холодної війни та новітньою історією України, ми отримали такі результати: 1) українська редакція стала одним із небагатьох медіа, що надавало правдиву інформацію слухачам в УРСР; 2) її програми постійно повідомляли міжнародне співтовариство про численні випадки переслідування, покарання та ув'язнення тих, хто наважився протистояти радянському режиму; 3) українська редакція радіостанції завжди залишалася відповідною викликам часу, керуючись чіткими професійними стандартами, незмінно доносячи до аудиторії об'єктивні повідомлення про стан справ за «залізною завісою»; 4) у новітній історії України українська редакція радіо «Свобода» залишається неупередженим та безпристрасним медіа, яке послідовно протистоїть російсько-імперській пропаганді.

Мовлення української редакції радіо «Свобода» стало голосом українського народу, який засвідчував його право на самовизначення та незалежність. На початку холодної війни ніхто не міг передбачити, коли настане кінець радянській імперії, і виглядало, що українська редакція радіо «Свобода» працює на якусь міфічну, віддалену перспективу. Повністю ізольована від реальної інформації з Радянської України, редакція, аналізуючи мізерний доступний фактаж, моніторячи офіційну радянську пресу та розповідаючи заборонену українську історію, давала надію слухачам на неминучі зміни, упевненість, що боротьба дисидентів не даремна і СРСР, «тюрму народів», буде зруйновано. У цьому, як свідчать факти, полягала особлива роль та місія української редакції радіо «Свобода».

Пріоритети української редакції не змінилися й у XXI ст. Вона активно підтримувала своїми матеріалами та програмами становлення української незалежності, робить усе можливе для утвердження демократії та протидії російській пропаганді в час російської військової агресії проти України. Водночас українська редакція радіо «Свобода» й надалі залишається зразком об'єктивного, неупередженого медіа, досвід якого є надзвичайно цінним для вивчення та практичного використання вітчизняними мас-медіа.

Список літератури

1. «Американське мовлення в Україні є критично важливим – Курт Волкер», *Радіо «Свобода»*, 16 серпня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30111882.html/> (останній перегляд 16 жовтня 2019).
2. Гель, І. (2013), *Виклик системі: український визвольний рух другої половини ХХ століття*, Часопис, Львів, 392 с.
3. Касьянов, Г. (2019), *Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років*, ТОВ «Видавництво «Кліо»», Київ, 248 с.
4. Луканов, Ю. (2018), *Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму*, КБЦ, Київ, 176 с.
5. Лукас, Е. (2009), *Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу*, Темпора, Київ, 488 с.
6. Машенко, І. (2001), *Міфи і реалії телерадіоефіру*, Видання ДП «Агентство ТРК», Київ, 262 с.
7. Обертас, О. (2010), *Український самвидав: [літературна критика та публіцистика (1960-ті – початок 1970-х років)]*, Смолоскип, Київ, 300 с.
8. «Президент Радіо Свобода згадав про переслідуваних журналістів у 65-річчя української служби», *Радіо «Свобода»*, 16 серпня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-radio-svoboda-65-rokiv/30113221.html?fbclid=IwAR1YV5B8aNaA5nsqWhn-Ge6E7ci28ljFYoCt3YQiMnXzVLdbYPsCFecMEg> (останній перегляд 16 жовтня 2019).
9. Ремовська, О. (2014), *Говорить Радіо Свобода. Історія української редакції*, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», Київ, 2014, 163 с.
10. Тарасов, Р. (2019), «Українська редакція Радіо Свобода: інформація, яка «руйнувала» СРСР», *Радіо «Свобода»*, 17 серпня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/radio-svoboda-ussr/30111479.html> (останній перегляд 16 жовтня 2019).
11. Яковлев, М. М. (1983), *ЦРУ проти СРСР*, Молодь, Київ, 304 с.

References

1. *American broadcasting in Ukraine is critically important – Kurt Volker, Radio Liberty*, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/30111882.html/> (accessed 16 October 2019).
2. Hel, I. (2013), *Challenge to the system: Ukrainian liberation movement of the second half of the twentieth century*, Chasopys, Lviv, 392 p.
3. Kasianov, H. (2019), *Dissidents: Ukrainian intelligentsia in the resistance movement of the 1960s–1980s*, TOV «Vydavnytstvo “Klio”», Kyiv, 248 p.
4. Lukanov, Y. (2018), *Pressing machine: how was Russia destroying freedom of speech in Crimea?*, KBTS, Kyiv, 176 p.
5. Lukas, E. (2009), *The new Cold War. How the Kremlin threatens both Russia and the West*, Tempora, Kyiv, 488 p.
6. Mashchenko, I. (2001), *Myths and realities of television and radio broadcasting, Publication of State Enterprise «TRK Agency» / Vydannia DP «Ahenstvo TRK»*, Kyiv, 262 p.
7. Obertas, O. (2010), *Ukrainian samizdat: literary critics and journalism (1960s – early 1970s)*, Smoloskyp, Kyiv, 300 p.
8. *President of Radio Liberty mentioned the persecuted journalists in the 65th anniversary of the Ukrainian editorial office, Radio Liberty*, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-radio-svoboda-65-rokiv/30113221.html?fbclid=IwAR1YV5B8aNaA5nsqWhn-Ge6E7ci28ljFYoCt3YQiMnXzVLdbYPsCFecMEg> (accessed 16 October 2019).
9. Removska, O. (2014), *Radio Liberty talks. The history of the Ukrainian editorial office*, Publishing house «Kyiv-Mohyla academy», Kyiv, 2014, 163 p.

10. Tarasov, R. *The Ukrainian editorial office of Radio Liberty: information that was “destroying” USSR, Radio Liberty*, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/radio-svoboda-ussr/30111479.html> (accessed 16 October 2019).
11. Yakovliev, M. M. (1983), *CIA against USSR*, Youth, Kyiv, 304 p.

Стаття надійшла до редколегії 27.11.2019

Прийнята до друку 28.11.2019

FROM THE COLD WAR TO THE RUSSIAN MILITARY AGGRESSION: 65 YEARS OF THE UKRAINIAN EDITORIAL OFFICE OF RADIO LIBERTY

Ivan Tsyperdiuk

*Private institution of higher education «King Danylo University»,
Y. Konovaltsia Str., 35, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
e-mail: zdjuk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0940-5066>*

The article investigates the peculiarities of the work of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty that skillfully opposed the Soviet propagandists at all stages of the Cold War and subsequently effectively applied the experience gained in the conditions of counteraction to modern Russian information aggression. The purpose of the article is to get acquainted with the specifics of the activity of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty during its 65-year history. The study used a descriptive method, as well as methods of monitoring and content analysis of scientific and specialized literature, thematic publications on professional websites. The article deals with the specifics of broadcasting of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty and defines the historical periods of its work. The significance of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty in the conditions of the longstanding opposition to the Soviet-Russian propaganda was analyzed. The prospect for the study is the thorough research of each historical period of the activity of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty.

Based on the analysis of the work of the Ukrainian editorial office of Radio Liberty in the historical context, the following conclusions were made: 1) the Ukrainian editorial office became one of the few media outlets that provided truthful information to the listeners in the Ukrainian SSR; 2) its programs kept the international community informed about the activities of dissidents; 3) the Ukrainian radio station has always responded to the challenges of the times, guided by clear professional standards, always delivering objective messages to the audience; 4) in the recent history of Ukraine, the Ukrainian editorial office of Radio Liberty remains impartial media that has consistently opposed Russian-imperial propaganda. Studying perennial editorial experience can be useful for the Ukrainian media community, especially in the context of the Russian-Ukrainian war that is accompanied by constant Russian information aggression.

Key words: the Ukrainian editorial office of Radio Liberty; the Cold War; the Sixtiers; dissidents; Russian information aggression.